

Stari abbé Rouzic poznat u francuskim katoličkim krugovima svojim ascetičnim i moralnim spisima, daje u ovoj knjizi neke vrsti oporučna razmatranja o sv. svećeničkom redu. Jedan život, pun iskustva, promatra sv. red od prvog poziva kroz sve faze svećeničkog razvitka. U 20 poglavlja niže Rouzic misli o sjemeništu, tonzuri, sakramentu sv. reda, brevljaru, čistoći, sv. misi, prodikovanju, katekizmu, blagoslovu, profesuri, ispovijedi i t. d.

Toliko je i važno i vrijedno svećeništvo u našem savremenom životu, da sva briga njemu posvećena, još uvijek ne iscrpljuje svu našu dužnost. Svoje djelo — predao je Krist svećenicima, da ga dalje vode. Utjelovljenje njegovo i Otkupljenje — ima da donosi plod po radu svećeničkom do konca svijeta. Nema ničeg većega, što bi bilo dano ljudima.

Taj momenat naročito provejava sve izvode autorove. Ima više teoretskog, lijepog zanosa, nego praktičnih, savremenih opazaka. Ali opet nitko ne će moći reći, da je ova knjiga suvišna. Iz nje govori jedna toplina i svestrano poznavanje svih, u životu važnih pozicija. S velikom će je koristiti čitati svaki svećenik.

Dr. A. Živković.

Dr. Otto Bardenhewer: Der Römerbrief des heiligen Paulus 1926. Freiburg in B. Herder. — Komentar hoće da omogući čitanje ove teške poslanice. Zato mu je glavna svrha, da iznese što vjernije i jasnije teološke misli velikog Apostola. Kritičko raspravljanje s obzirom na tekst ograničuje se na najpo-trebitiju materiju.

Ekskurze u povijest egzegeze pravi Bardenhewer samo kod znamenitijih mjesta na pr. Rim 7, 14—25 str. 111., gdje Apostol raspravlja o teškoj unutrašnjoj borbi, koju osjeća svako Adamovo dijete. Namiće se pitanje, misli li stanje čovjeka neotkupljena ili stanje otkupljena milošću Kristovom.

Osobitu je pažnju posvetio tom mjestu doctor gratiae sv. Augustin. Prije borbe s Pelagijancima drži, da Pavao govori o čovjeku, koji se još nije preporodio. Otada, da što jače naglasi, kako je potrebna milost, tumači o borbi kršćanina, koji uzdiše promatrajući svoju pokvarenu narav. U djelu „Retractiones“ označuje svoje prvo tumačenje tripūt kao neprikladno. Pozivajući se na Augustina Luter brani tezu, da Pavao „loquitur in persona sua et omnium sanctorum“.

Dobro opaža auctor, da tekst i kontekst u 7, 14—25 zahtijeva, da Apostol misli borbu starog grješnog čovjeka. Ali one riječi vrijede u nekom stupnju i za one, koji su u milosti Božjoj, jer i u njima ostaje požuda, kako lijepo kaže sabor Tridentinski „ad agonem relicta“. Bilo bi lagodnije, da je ne čutimo, ali Gospodin ostavio je, da budemo ponizni, da se borimo i milošću pobijedimo. Što je zdušniji kršćanin, to jače osjeća ostan požude, te ustrajnije uzdiše i vapije „infelix homo“, ogledajući se za milošću Božjom.

Danas je gotovo općenita sentencija, da Apostol misli borbu neotkupljenog.

Tumačenje osvjetljuje često navodima otaca, odlukama i izjavama crkvenih sabora, osobito Tridentinskog i liturgijom. Gdje je od potrebe upozoruje na razliku izmjeđu Vulgate i originala.

Prihvatit ćemo rado mišljenje, da je τοῦ ὁρισθέντος¹ vjerovatno prevela Vulg. sa „destinatus“, a kasnije da se nepažnjom uvuklo čitanje

¹ 1, 4.

„praedestinatus“ kao što su neki prepisivači „τοῦ ὁρισθέντος“ promijenili u „τ. προορισθέντος“; no dok se lectio „προορισθέντος“ nije raširila, to je I. praedestinatus u V. općenito zavladao. Ali mislimo, da „πνεῦμα ἁγιοσύνης“ u istom stihu nije ispravno tumačiti za Duha svetoga.

B. vidi, da se Duh sveti tako ne zove u Sv. Pismu. Zato drži, da Pavao malo opisuje i razjašnjuje, jer hoće, da upozori na posebni karakter čudesa, koja čini Duh sveti, t. j. čudesa posvećenja. Paralelno mu je mjesto *δικαιώθη ἐν πνεύματι.*²

Držimo, da πνεῦμα u Rim 1, 4 i u Tim 3, 16. ne će biti Duh sveti, nego božanska Isusova narav. — U Rim 1, 4. slijedi iz antiteze, koja postoji izmjeću *κατὰ σάρκα* i izmjeću *κ. πνεῦμα ἁγιοσύνης*.

I B. odlučno tvrdi, da se *κατὰ σάρκα* odnosi na Isusovu čovječju narav Daß *σάρξ* die gesamte Menschennatur umfasst und *κατὰ σάρκα* seiner Menschheit nach bedeutet (ebenso wie 9, 5.), kann schon deshalb nicht zweifelhaft sein, weil von dem die Rede ist, was Christus infolge seiner menschlichen Geburt zu eigen hatte.³

Prema tomu, ako Apostol, kako sam B. naglašuje pod *κ. σάρκα* misli Kristovu čovječju narav, to antiteza traži, da pod *κ. πνεῦμα* misli Kristovu božansku narav, a ne Duha svetoga. — Apostol dobro znade, da je Isus po svojoj čovječjoj naravi pravi potomak Davidov, ali naglašuje, da Isus imade i duhovnu božansku narav, a ta je πνεῦμα ἁγιοσύνης, kojoj pripada apsolutna, savršena svetost.⁴

To stanovište zastupa i Lagrange⁵ „κατὰ πνεῦμα est évidemment en opposition avec *κατὰ σάρκα*. Si *κατὰ σάρκα* indique la nature humaine qui a fait du Fils de Dieu un descendant de David, *κατὰ πνεῦμα* indique necessairement l'autre être propre du Christ, celui, qu'il avait tout d'abord et qui l'autorise a être constitué Fils de Dieux aux yeux de tous.

Dopuštamo da postoji neka poteškoća glede riječi „πνεῦμα ἁγιοσύνης“, pošto je to u N. 7 hap. leg., ali se ne može ta riječ upotrijebiti za Duha svetoga „on ne peut le garder comme un simple semitisme pour πνεῦμα ἁγιον.“⁶

Zorell tumači o božanskoj naravi „optime dicitur esse natura divina (opp. *σαρξ*): secundum naturam divinam i e. prout decuit naturam eius divinam, constitutus est filius David filius Dei.“⁷

Da Apostol pod πνεῦμα ἁγιοσύνης misli doista božansku narav, utvrđuje. nas i evanđelje Ivanovo.⁸ Gospodin govori raspravljajući sa Židovima jasno, da ima istu narav s Ocem. „ὁ πατήρ μου ὃ δέδωκέν μοι μείζων πάντων ἐστίν . . . ἐγὼ κ. ὃ πατήρ ἐν ἑαυτοῖς. Židovi su dobro razumijeli riječi Isusove i htjedoše ga kamenovati, jer su gledali u njemu samo čovjeka „καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν.“ — Isus ništa ne opozivlje nego služi se argumentacijom minori ad maius *εἰ ἐκείνους εἶπεν θεὸς πρὸς ὅς ὁ λόγος τ. θεοῦ ἐγένετο, . . . ὅν ὁ πατήρ ἠγάσεν καὶ ἀπέστειλεν εἰς τ. κόσμον ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον νόος τ. θεοῦ εἰμι.*

Isus kaže, ako je Sv. Pismo nazvalo suce bogovima radi znamenite službe, ne smiju se sablazniti, ako se Isus zove Sin Božji, koga je Otac od vijeka posvetio na Mesijansku službu i s neba poslao na svijet.

² I. Tim 3, 16. ³ D. Römerbrief p. 16. ⁴ Sickenberger, Die b. Briefe an die Korinther u. an die Römer p. 156. ⁵ Epître aux Romains p. 7. 8. ⁶ Lagrange l. c. ⁷ Zorell N. T. Lexicon Graecum p. 7. ⁸ Iv. 10, 29—39.

Gospodin služi se izrazom *ἀγιαξεν*. Zorell tumači to o hipostatskom sjedinjenju: „Christnm hominem Pater *ἡγίασεν* ad munus Servatoris elegit et unione hypostatica sanctificavit⁹“.

Jer posvećenje navodi prije poslanja na ovaj svijet, to možemo najvjerojatnije tumačiti *ἀγιαξεν* o vječnom rođenju Sina iz biti Očeve, dakle o primanju božanske naravi i vječnom izabranju za Mesijansku službu. Aug.: Sic sanctificavit eum Pater, quomodo genuit, ut enim sanctus esset, gignendo ei dedit.¹⁰

Prema tomu Gospodin apostrofira Židove, zar je psovka, ako tvrdim za sebe, što jesam po svojoj biti i volji Oca nebeskoga: Utjelovljeni Sin Božji.¹¹

Radi hypostatskog sjedinjenja božanske naravi s čovječanskom jest Isus *καὶ ἐξοχήν „ὁ ἄγιος τοῦ θεοῦ“^{12a}*.

Prema tomu i ovaj divni odlomak Ivanova evanđelja nas utvrđuje, da pod *πνεῦμα ἀγιοσύνης* razumijemo božansku narav, koja je u Isusu izvor svake svetosti.

Jednako i u I. Tim 3, 16. imademo uzeti pod *ἐν πνεύματι* božansku narav Isusovu, a ne Duha svetoga. I ovdje slijedi to iz antiteze, koja postoji izmegju *ἐν σαρκί* i *ἐν πνεύματι*. Apostol u lijepoj pjesmici naglašuje, da se Sin Božji pojavio u tijelu *ἐφανερώθη ἐν σαρκί* t. j. u pravoj čovječjoj naravi Iv. 1, 14. I. Iv. 1, 2. I. Petr. 1, 20., ali opravdao se duhom; t. j. dokazao je riječju i djelom, da mu pripada i prava Božanska narav, da je jedini Mesija i istobitni Sin Božji.¹³

Preporučamo lijepi i pregledni komentar velikog egzegete.

Dr. Franjo Zagoda.

Robert Lais: Auf der Spur des Urmenschen. Mit 44 Bildern und 2 Tafeln. 8°, VIII + 183 SS. Freiburg i. Br. 1926., Herder & Co. Kartoniert Mk. 3.50, geb. in Leinwand Mk. 4.20.

Ovo je djelo kao neka nadopuna prehistorijskog priručnika za puk i srednje škole od prof. dra. I. Ledroit-a, što sam ga obznanio u 4. br. (str. 113.—114.) prošlogodišnje »Bogoslovske Smotre«. Lais hoće da zainteresira i širu publiku, kako bi i ona nesamo poznavala nego također i tražila i skupljala prehistorijske kulturne ostatke. Zato autor opširno i na veoma prikladan način raspravlja: o razdiobi prehistorijskih vremena i kultura (str. 1.—4.), o općenitim mjestima nalazišta (str. 4.—13.) i o vlastitim putokazima do pojedinih nalazišta (str. 13.—30.); zatim upravo iscrpljivo prikazuje oblike i tehniku prehistorijskih objekata (str. 30.—147.), i to iz kremenja, ostalog kamenja, keramike, kosti i roga, školjke, drveta i biljevnih tvari te od metala; napokon još govori o prehistorijskim zbirka i o zaštiti prehistorijskih spomenika (147.—150.) i crta općenitu sliku prehistorijskog čovjeka i njegove kulture (150.—181.). Alfabetički stvarni registar (181.—183.) olakšava upotrebu cijeloga djela, što ga preporučam kao prak-

⁹ Zorell l. c. p. 5. ¹⁰ Aug. Tract. in Johannem 48, 9. ¹¹ Iv. 6, 69.

¹² Tillmann: Das Johannesevangelium p. 167, 168. Knabenbauer: Commentarius in Evangelium sec. Johannem p. 355, 356. Pözl kurzgefasstes Kommentar zum Evangelium des hl. Johannes p. 283, 284, 285.

¹³ Belser: Die Briefe des Apostels Paulus an Timotheus und Titus. Freiburg i. B. p. 89.